

N:o 5.

Ank. till Riksd. Kansli den 28 Mars 1884, kl. 1 e. m.

Konstitutions-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i § 52 Regeringsformen samt § 33 Riksdagsordningen.

Efter erhållen remiss har Konstitutions-Utskottet att afgifva utlåtande öfver en inom Andra Kammaren af Herr *Borg* väckt motion, N:o 48, i hvilken motionären, under antagande, att Riksdagens Kamrar numera anse sig hafva hunnit den mognad, att de sjelfva kunna med fördel för Riksdagen och dess arbeten välja sina talmän och vice talmän, samt att Kongl. Maj:t likaledes anser dem mogna för ett dylikt värf, och med erinran om motsvarande förhållanden i andra konstitutionella stater, föreslagit, att

§ 52 i Regeringsformen, i stället för dess nuvarande lydelse, erhåller följande:

Kamrarne utse sine Talmän och vice Talmän;

§ 33 i Riksdagsordningen, i stället för: »begäre — — — utnämner»,
välje hvardera Kammaren Talman och vice Talman;

Bih. till Riksd. Prot. 1884. 3 Saml. 4 Häft.

vidare samma paragrafer, i stället för: »aflägga inför Konungen»,
aflägga inför Kammaren;
samt slutligen efter orden »inom sig»:
likaledes välja — — —

Utskottet vill icke förneka, att den grundsats, enligt hvilken under ett utbildadt konstitutionelt statsskick representationen bör ega rättighet att sjelf utse sin ordförande, har i och för sig, och då den betraktas endast från den allmänna statsrättens synpunkt, en viss giltighet. Men denna omständighet utgör icke tillräcklig grund att frånträda den hos oss gällande ordning. Riksdagsordningen föreskrifver i sin 38 §, att Konstitutions-Utskottet må hos Riksdagen föreslå sådana ändringar i rikets grundlagar, dem Utskottet anser högst nödiga eller nyttiga, och fordrar alltså för en grundlagsförändring praktiska skäl af synnerlig omfattning och betydelse. Att den nu ifrågasatta lagförändringen bör allenast efter dylika hänsyn bedömas framträder särskildt, om man uppfattar den enligt vår lag Konungen medgifna utnämningssrätten såsom ett vid afvägandet af maktförhållandet mellan Konungen och Riksdagen den förre af grundlagsstiftaren tillerkändt verkligt prerogativ. Ty dermed tillhöra bestämmelserna om denna Konungens rättighet ett område, der förändringar allmäneligen anses ej böra vidtagas utan på grund af ett verkligt behof. Något dylikt behof, eller ens någon olägenhet af att Kamrarne saknat rättighet att utse sina talmän, har dock hittills icke försports. När vid 1872 och 1873 års riksdagar Utskottet hade att yttra sig öfver förslag af enahanda syftning som det nu föreliggande, anförde Utskottet bland annat, hurusom man måste erkänna den oveld och den aktning för Kammarens och dess ledamöters rättigheter, hvarmed de af Konungen utsedde talmännen fullgjort sina åligganden. Detta omdöme kan nu, efter elfva års ytterligare erfarenhet, med fullt skäl förnyas.

Redan i det nu anmärkta torde tillräcklig anledning förefinnas till det framlagda förslagets förkastande. Till förmån för de nu gällande bestämmelserna talar emellertid en särskild omständighet af väsentlig betydelse. Konungens rätt att utse talman eger — såsom Utskottet ock vid ofvannämnda föregående tillfällen framhållit — ett stöd i den för vår

grundlag egendomliga myndighet, som blifvit talmannen förlänad, att, när han finner väckt fråga strida mot grundlags lydelse, vägra proposition. Det saknar icke sin vikt att den, åt hvilken tolkningen af rikets grundlagar i ty fall anförtros, erhållit sitt uppdrag af Konungen och derigenom kan förutsättas innehafva en i förhållande till de åsikter, hvilka inom Kammaren från motsatta håll möjligen söka göra sig gällande, oberoende ställning.

Bland grunder för den föreslagna lagförändringen har anförts, att om än hittills genom Konungens ifrågavarande rättighet Riksdagen icke rönt något obehörigt inflytande, och särskildt befogenheten att vägra proposition ingalunda af talmännen missbrukats, sådana tider dock kunde komma, då Konungens utnämningrätt blefve brukad såsom ett medel till öfvergrepp från Konungens sida mot Riksdagen, möjligheter, hvilka borde genom en lagförändring i tid förekommas. En sådan åsigt öferskattar öfver höfvan den makt, en talman kan tänkas utöfva inom Riksdagen, liksom den misskänner Riksdagens förmåga att värna sina rättigheter. Hvad särskildt talmannens myndighet att vägra proposition beträffar, vill Utskottet erinra, att densamma icke är större, än att hans uppfattning af grundlagens bud kan, om den strider mot Kammarens, underställas Konstitutions-Utskottets pröfning och afgörande, och verkan af en propositionsvägran blir följaktligen endast den, hvars fördelar man icke torde kunna med framgång bestrida, att endera Kammaren icke eger att i omtvistade fall ensidigt tolka grundlagen efter sin mening, utan att afgörandet i sista hand af dylika frågor uppdrages åt en myndighet, der jemväl den inom medkammaren rådande åsigt lemnas tillfälle att göra sig hörd.

I enlighet med det nu anförda hemställer Utskottet,

att Herr Borgs förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 24 Mars 1884.

På Utskottets vägnar:

Magnus Hallenborg.

Reservation:

af Herr *Borg*: »Mot det beslut, hvartill Utskottet kommit, anhåller jag få afgifva nedanstående reservation:

Utskottet tillerkänner visserligen, från den allmänna statsrättens synpunkt, en viss giltighet deråt att konstitutionella representationers ordförande utses af representationerna sjelfva, sålunda ej af regenten, men betraktar i förevarande fall regentens rätt såsom ett dennes prerogativ, hvori ingen ändring bör ega rum utan på grund af ett »verkligt behof», hvilket Utskottet dock förmenar ej här förefinnes, enär de hittills utsedde ordförande i Riksdagen visat oveld och aktning för Kammarens rättigheter.

I sistnämnda omdöme har jag nöjet att kunna i allo instämma; så ej i afseende på Utskottets uppfattning af det s. k. prerogativet, ty skulle deri ingen ändring böra ske förrän ett *verkligt* behof förefunnes, blefve det ej förrän något missbruk af prerogativet egt rum, men då vore det för sent att åstadkomma en förändring, som skulle hindra missbruket, helst en dylik förändring fordrar tid för att genomföras, enär den kräfver bifall af tvenne Riksdagar samt af Kongl. Maj:t.

»Det saknar icke sin vigt», heter det vidare, »att den, åt hvilken tolkningen af rikets grundlagar i ty fall anförtros, erhållit sitt uppdrag af Konungen och derigenom kan förutsättas innehafva en i förhållande till de åsigter, hvilka inom Kammaren från motsatta håll möjligen söka göra sig gällande, oberoende ställning».

Men kan och måste då en ordförandes ställning vara *mera* oberoende, då han tillsättes af regenten, utan att ens förslag till hans utnämning blifvit af representationen uppgjort? Beror han icke i förra fallet helt och hållet af regentens godtycke, och kunde han ej i så fall lätteligen blifva ett redskap i händerna på en regent, som, i stället för att stå öfver eller utanför partierna, missbrukade sin ställning till fördel för sina enskilda tycken och intressen, äfven då dessa stode i strid med det allmännas?

Hvad propositionsvägran angår, kan sådan likaväl utgå från en af Kammaren utsedd, som från en kungavald ordförande; i hvarterdera fallet som helst afgöras dylika frågor i yttersta hand af Konstitutions-Utskottet, och Första Kammarens betänksamma och ytterst konservativa skaplynne är otvifvelaktigt egnadt att afvärja all fara för möjlig ensidighet, öfvergrepp o. d. från medkammarens sida.

Detta rörande Utskottets bevisning. För öfrigt har jag, i likhet med Utskottet, icke ställt mig på den *teoretiska statsrättens* ståndpunkt, hvilken dock Utskottet tillerkänner en viss, hvarför ej rent ut säga fullkomlig giltighet, utan hufvudsakligen på den *praktiska politikens* ståndpunkt, utgående från den af historien rikt bekräftade erfarenheten, att ett land kan få till regent en person, som genom sin öfverhöga, oansvariga, isolerade ställning blifvit så despotiskt sinnad, så förblindad af egenkärlek och inbilskhet eller så sinnesförvirrad, att han, för att beherrska Riksdagen och der söka genomdrifva sina syften och hugskott, i Riksdagens Kamrar skulle kunna insätta ordförande, som vore hans blinda redskap, samt kunde på ett sådant sätt blanda sig i Riksdagens angelägenheter, att det goda förhållandet mellan regent och folk dymedelst sattes på spel, samt förvirring inträdde i lagstiftningsarbetet. Något dylikt vore knappast möjligt, i fall Kamrarne sjelfva egde rätt att utse sina talmän, ty om ock en och annan folkrepresentant skulle i sina åsichter kunna komma på afvägar, kan man ej gerna förutsätta något sådant hos en hel riksförsamling, hvadan af Kammaren vald ordförande måste erbjuda Riksdagen och nationen betydligt större garanti än en kungavald.

Inträffar under nuvarande förhållanden, att talman sjuknar och vice talman samtidigt får samma eller annat lagligt hinder att tjenstgöra, anvisar grundlagen ej hjälp härför, utan måste lagstiftningsarbetet tills vidare afstanna, hvilket naturligtvis ej kunde inträffa, ifall Kamrarne sjelfva tillsatte sine ordförande, enär de då kunde välja så många vice talmän som helst.

I afseende på lämpligheten af den föreslagna förändringen just i närvarande ögonblick, hvaremot man anmärkt, måste jag säga, att tiden synt mig särdeles lämplig, då vi ega talmän och vice talmän, med hvilka hvardera Kammaren torde ha varit och vara fullkomligt belåten, hvarföre förslaget ej ens bör kunna misstänkas innebära något slags misstroende eller klander mot dem eller deras verksamhet.

Enär emellertid sympatierna för den af mig föreslagna förändringen för närvarande ej visat sig särdeles stora inom Utskottet och må hända ej

äro synnerligt starkare i Kamrarne, får jag blott önska, att omständigheterna ej måtte blifva sådana, att Riksdagen finge erfarenhet af, att den i förevarande angelägenhet kommit — *för sent.*»

Herrar *Jonas Andersson* och *Wallenius* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom Utskottet.

N:o 6.

Ank. till Riksd. Kansli den 28 Mars 1884, kl. 1 e. m.

Konstitutions-Utskottets Memorial, i anledning af återremiss å Utskottets Utlåtande N:o 2 angående väckt motion om ändring af 59 § Riksdagsordningen.

Enligt Utskottet tillhandakommet protokollsutdrag har Första Kammaren återremitterat Utskottets ofvanberörda utlåtande, hvari Utskottet afstyrkt en af Herr Schenström inom Andra Kammaren väckt motion, afseende rätt för Riksdagen att till en följande riksdag uppskjuta det slutliga